

Pořád se stává...

Odpověď na Konstantinovu polemiku (Utopie jako skutečnost) s esejou M. Šimečku Svět s utopiemi, nebo bez nich?

Pořád se stává, že si tady u nás někdo přečte text, po čichu rozpozná jeho „reformně komunistický“ původ, a hned se ježí historicky danou nechutí. Proč by jinak Konstantinovi stálo za to, aby posunul mou přednášku, která chtěla vypadat akademicky, na ideologické hřiště, kde se dosud hraje starý zápas, o jehož průběhu víme už skoro všechno? Přinejmenším to nejpodstatnější, že se totiž hraje o něco úplně jiného, než se na začátku prohlašovalo.

Právě z pocitu rozpadu prvotních cílů, z pocitu debaklu utopické veteše a ideologií a doktrín devatenáctého století vychází moje uvažování. Konstantin je však četl jinak a zřejmě bych nepochodil u něho lépe, kdybych se třeba vyhnul větám, které ze mě cituje. Četl můj text v podobě, ve které ho chtěl mít.

Tvrdí například, že opakují argumenty, která se ukázaly jako vysloveně sebevražděné a že ho chci „nutit k návratu do šedesátých let a do nostalgie nad nezdařenou realizací skvělé ideje, kterou jsme my, to jest většina národa, byli tolik nadšeni.“ Z mé přednášky se nedá nic takového vyčíst ani při zlém úmyslu. Zmiňuji se o šedesátých letech jen jednou, připomínám rok 1968 a říkám o něm v závěru celého textu, že to byla utopie v neobyčejně skromné podobě a že usilovala jen o „vyzkoušenou prospěšnost svobody, beztréstnost odlišných názorů a o všechno ostatní, co z toho plyne“, což je orwellovská parafráze. Kdyby Konstantin přímo řekl, že mu vadí právě tato nostalgie, mohli bychom o tom příjemně a beztréstně diskutovat.

Nevím však skutečně, kde vyčetl, že se s nostalgií otáčím „za léty děsu a úzkosti z poprav a dlouholetého věznění“ za léty jež „udělala z našich nejlepších lidí vydědence a z tolika průměrných lidí šašky“. Takhle na smeč jsem mu zase nenahrál.

Bláhově jsem se domníval, že se ve třech čtvrtinách svého textu zpovídám z toho, jak a kdy jsem k utopiím pojal nepřátelství. Řekl jsem o nich, že „mají už svým vnitřním ustrojením podíl na tom, že je jejich dobrými úmysly dlážděna cesta do pekla“ a že „přitahovány jasem abstraktního dobra snadno podléhají mínění, že účel světí prostředky a tak se podílejí přímo na dějinách násilí, diktatur a zabíjení“. Přesto jsem pro Konstantina stoupenec utopií a cituje mi nejhroznější větičky z Mora a Campanelly. Do protikladu mého uvažování o „nepřirozenosti utopií“ klade „křesťanskou přirozenost, jako obraz samotné přirozenosti Boží“. nechci bránit staré a naivní utopie, od Konstantina je však nehistorické a také trochu nefér, když je poměruje moderním křesťanským personalismem. Musí přece vědět, že právě středověké a novověké křesťanství se výrazně podílelo na tvorbě utopií. sociální představy mnohých chiliastických sekt se velmi neliší od utopistických hrůz, které Konstantin cituje. Na půdě jednoho domu ve Velkých Levárech jsou dosud nepřívětivé kobky, ve kterých spaly děti ve společné výchově Novokřtěnců, kteří sem přišli v 16. století. V Ženevě to pod Kalvínovým ideologickým vedením také nevypadalo moc růžově. Je o tom řada knih.

Stoupencem utopií jsem se však pro Konstantina stal asi proto, že jsem v závěru svého uvažování najednou zaváhal. Opatrně jsem se zamyslel nad tím, jak šedě by asi náš svět

vypadal, kdyby se z něho najednou vytratila všechna transcendentní snažení, všechny utopické smíření s daným stavem a se zprofanovanými hesly politické každodennosti. A právě na tomto místě mě Konstantin chytil za slovo. Nu, dal jsem toto slovo vědomě k diskusi.

Myslím si, že „péče o naši všední skutečnost“, „úcta k ní“, nabádání „sklonit se před ní, sdílet k ní obdiv a lásku, protože jsme ji dostali jako společný úděl“, nás sice může provést docela dobře vyměřeným časem našich životů, ale nepřevéde nás asi jako biologický druh přes zátarasy, které jsme si sami nastavili. Konstantin mi příliš prostoduše ukazuje prstem na kvetoucí města západní Evropy. Neměl bych samozřejmě nic proti tomu, aby třeba Praha byla také kvetoucím městem; mám však pochybovat o pravdomluvnosti křesťanů, jejichž zprávy jsem četl a kteří shodně upozorňují na cizotu, lidskou lhostejnost a krutost, které člověk uvnitř těchto měst potká? Není snad pravda, že právě taková leskem zářící města vyvažují bídu a hlad celých kontinentů? Copak nejsme všichni na této zemi součástí všední skutečnosti, jež je nám společným údělem? Máme mávnout rukou nad zprávami o stavu světa? Naše civilizace krok za krokem od jedné všední skutečnosti k druhé, z přirozenosti lidského organismu vyrábí v pokoře pořád více zbraní, po té samé cestě za chlebem vezdejší odrovnává pomalu vzduch, vodu, zem. K tomuto všednímu stavu, před kterým stojíme v údivu, jsme se nedostali přes utopii, ale přes politickou každodennost, přes obdiv a úctu ke skutečnosti, se kterou se nesmí hýbat. Když jsem dospěl při svém uvažování k těmto nadoblačným výšinám, povzdechl jsem si z lítosti nad tím hřbitovem utopií, který leží za námi. Přiznávám ještě i teď, že bych docela rád viděl, jak se prosazuje utopie ochránců přírody, jak i utopie míru získává stále více stoupenců a že snad jednou bude možné sjednotit mírně a tolerantně většinu lidí v utopii záchrany.

Bral bych ovšem i takovou skromnou utopii, v níž se lidé posuzují podle toho, co skutečně říkají, a podle postoje, kterým se vyznačují, a ne podle toho, z jaké rodiny pocházejí.
Milan Šimečka

In:

Šimečka, M.: Pořád se stává... In: Kritický sborník, 1984, sv. 3, s. 78-80. Samizdat.